

АНАЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ НА ПОШИРЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

Козлакова Г.О.,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Інститут вищої освіти НАПН України
(м. Київ, Україна)

The author represents a retrospective analyze of main Bologna process ideas expansion and discussion at Ukrainian higher schools. They were described some modern tendencies of European integration of educational processes and their influence to modernization of higher education system.

Keywords: *European integration, mobility of students and teachers, near board cooperation, international educational projects, Internet-culture of students and teachers, brunches of famous universities.*

Актуальність теми. Активізації інтеграційних і трансформаційних освітніх процесів, виведенню українських університетів на якісно новий рівень організації навчального процесу сприяло проголошення Україною у травні 2005 р. про наміри приєднатися до реалізації положень Болонської декларації у системі національної вищої освіти.

Настав час осмислення подій, що відбуваються з того часу і стають наслідком суттєвих змін у ставленні до окремих освітніх установ і системи вищої освіти у цілому.

Історичні етапи. Десять років тому – у листопаді 2003 р. на базі Національного університету «Львівська політехніка» відбулася одна з перших зустрічей експертів Євросоюзу із представниками вищих навчальних закладів України – проректорами провідних ВНЗ, працівниками Міністерства освіти і науки та АПН України. Фактично це був старт для широкого обговорення основних принципів Болонського процесу і входження української вищої школи у Європейський освітній простір. Далі у 2004 р. було організовано зустрічі-наради у КНУ імені Тараса Шевченка (лютий, ректори і проректори класичних університетів), НТУ «Харківський політехнічний інститут» (березень, ректори і проректори технічних університетів), Кримському гуманітарному університеті (вересень, ректори і проректори педагогічних університетів) тощо. Майже 50 університетів і ВНЗ України погодились взяти участь в експерименті щодо запровадження кредитно-модульної системи оцінювання знань студентів (за окремим наказом Міністерства освіти і науки України).

У цей час Інститут вищої освіти АПН України на чолі з першим директором академіком В.П.Андрущенко у буквальному сенсі «ставав на ноги», опрацьовував перші науково-дослідницькі теми, брав участь у створенні Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті, налагоджував наукові контакти з ВНЗ України щодо спільного опрацювання, осмислення та узагальнення інновацій, що поширювалися у вищій школі і не завжди знаходили позитивне сприйняття.

Відкрите обговорення на конференціях. Актуальні проблеми європейської інтеграції систем вищої освіти обговорювалися на міжнародних, республіканських, університетських конференціях різного рівня, а також у педагогічній пресі, зо-

крема на сторінках щотижневої газети «Освіта». Відповідну рубрику у вигляді круглого столу «Болонський процес у дії» організовано за ініціативи доктора історичних наук, професора Б.І.Корольова та за участі наукових співробітників інституту. Матеріали круглого столу, опубліковані в газеті, пізніше, у 2005 р., видано окремою книгою, доступною для широкого педагогічного загалу [1].

Період 2005 – 2009 рр. можна охарактеризувати як такий, за якого ідеї Болонського процесу поширювалися серед студентів. Наприклад, в НТУУ «Київський політехнічний інститут» кілька лекцій обов'язкової дисципліни для магістрантів технічних спеціальностей «Педагогіка вищої школи» автором статті було присвячено обговоренню проблем забезпечення якості, доступності і відкритості вищої освіти, забезпеченню мобільності студентів і викладачів, самоврядування студентів тощо. Учені АПН України у цей період виїжджали з лекціями та роз'ясненнями основних принципів Болонського процесу до європейських країн і навіть у США і Канаду.

Студенти хотіли знати відповідь на запитання «Яка нам користь від усіх цих інновацій?», «Чи зможемо ми знайти працевлаштування з дипломами університетів інших держав?», «Чи можливо набрати необхідну кількість кредитів для вступу на магістерські програми?» тощо.

Відповіді на ці та багато інших запитань знаходяться у повсякденному житті кожного університету, коли навчальні програми опрацьовуються викладачами кафедр за новими формами з урахуванням певної кількості кредитів і модулів, виконуються захисти не лише дипломних робіт спеціалістів, а також і бакалаврів, і магістрів, коли студенти одержують подвійні дипломи про навчання у ВНЗ України та сусідніх держав (наприклад, України-Словаччини) і знаходять відповідне працевлаштування.

Суттєвого поглиблення ідеї Болонського процесу набули із прийняттям в Україні наприкінці 2011 р. важливого документу «Національна рамка кваліфікацій» (НРК), в якому фактично відтворено новий погляд на систему спеціальностей і кваліфікацій випускників ВНЗ України [6, 8]. Цей документ відповідає тенденціям євроінтеграційних процесів і, в основному, зберігає співвідношення освітніх і професійних рівнів кваліфікацій, що традиційно склалися в Україні.

Відповідно до Рекомендацій Європейського Парламенту «Національна рамка кваліфікацій» означає інструмент для класифікації кваліфікацій відповідно до переліку критеріїв щодо визначення рівнів навчальних досягнень. Метою створення НРК визначено інтеграцію і координацію національних кваліфікаційних підсистем, забезпечення відкритості, доступу до освіти і підвищення якості кваліфікацій.

Для обговорення позитивних і можливо негативних наслідків запровадження НРК використано відому апробовану трибуну – публікації у багатьох випусках газети «Освіта» у 2011-2012 рр. (за редакцією академіка В.І.Лугового та професора Б.І.Корольова).

У 2012 р. за ініціативою Інституту вищої освіти НАПН України організовано і проведено кілька потужних науково-практичних конференцій, наприклад: в Національному авіаційному університеті (НАУ) «Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору»; Закарпатському державному університеті «Проблеми інтернаціоналізації університетської освіти в умовах європейської інтеграції»; КНУ імені Тараса Шевченка «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу»; Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького «Педагогіка вищої школи: те-

орія, методологія, перспективи» тощо. За матеріалами цих конференцій видано збірники наукових праць, авторами яких стали не лише відомі учені, а також аспіранти, докторанти, молоді учені багатьох ВНЗ України. Використання опублікованих праць у підготовці і проведенні лекцій і семінарських занять сприятиме подальшому поглибленню і розумінню сутності інтеграційних процесів, що відбуваються у ВНЗ України та європейських держав, утвердженню їх відкритості щодо наукової і педагогічної діяльності [2, 3].

Серед новітніх тенденцій у процесі європейської інтеграції у системі вищої освіти необхідно зазначити наступне:

1) поширення мобільності студентів і викладачів у вигляді участі у мобільних науково-практичних конференціях (наприклад, двічі на рік, Закарпатський державний університет) [3];

2) прагнення прикордонних університетів до вивчення та уніфікації навчальних програм за спорідненими спеціальностями; поки що ця тенденція успішно опрацьовується у прикордонних європейських державах, але заслуговує на увагу і прикордонний регіон Україна – Росія, Білорусь, оскільки тут також існує потреба у забезпеченні мобільності студентів [9];

3) інтенсифікація участі викладачів і студентів у міжнародних освітніх і дослідницьких проєктах і програмах у вигляді ініціації і створення спільних, наприклад, українсько-білоруських проєктів та залучення інвестиційних фондів до їх виконання [2, 7];

4) успішне просування ідей європейської інтеграції неможливе без запровадження у ВНЗ України педагогічного і технічного профілю ресурсів швидкісного Інтернету і використання у створенні і виконанні нових проєктів цих ресурсів; для цього має поглиблюватися запровадження у навчальному процесі імітаційних, професійно-орієнтованих та інших сучасних комп'ютерних програм і засобів (IPhone, iPad, iCloud), поглиблюватися знання професійної англійської мови і формуватися основи Інтернет-культури студентів і викладачів;

5) утворення філіалів провідних університетів України і Росії в інших країнах (наприклад, філіал НПУ імені М.П. Драгоманова у Празі (Чехія); філіал МДУ імені Михайла Ломоносова у Ташкенті (Узбекистан) тощо); названі інноваційні структури вимагають забезпечення нової якості підготовки фахівців у філіалах і перенесення багаторічних освітянських традицій на нове підґрунтя;

6) виявлення нової складової у професійній діяльності викладача університету – міжнародної освітньої діяльності, основними цілями якої є: участь у міжнародних освітніх програмах; допомога студентам в освоєнні ресурсів і прийомів роботи в Інтернет; пошук корисної інформації для курсових, дипломних і магістерських робіт; навчання студентів міжкультурному спілкуванню, поєднанню знань з різних дисциплін тощо [5].

Висновки. Отже, істотно, що модернізація поглядів на стан і зміст навчання у вищих школах України в останнє десятиріччя відбувалася одночасно зі стрімкими змінами у розповсюдженні і професійному використанні новітніх інформаційно-комунікаційних та Інтернет-технологій, запровадженням ідей компетентнісного підходу до вивчення окремих дисциплін і підвищення якості навчання з різних спеціальностей [1, с. 37-42].

Подальших науково-педагогічних досліджень заслуговує змістовна теоретична модель досягнень випускників освітніх закладів різних рівнів, що фактично представлена в Національній рамці кваліфікацій. Множина нової тематики до-

сліджень може бути пов'язаною, у першу чергу, з поглибленням і усвідомленням змісту дескрипторів, покладених в основу опису вищих рівнів кваліфікації, а саме – магістра, кандидата наук, доктора наук.

Випускники університетів, діючі учені і молоді науковці, виходячи на захист своїх дисертацій, зараз мають можливість перевірити себе, чи дійсно вони досягли того рівня знань, умінь, комунікацій, автономності у діях і відповідальності за їх наслідки, що прописано в НРК?

Якщо таку перевірку об'єднати із досягненнями хоча би з трьох із восьми ключових компетентностей (іноземна мова, математика, інформаційно-комунікаційні технології), тоді матимемо просторову модель випускника університету, аспірантури або докторантури з конкретної спеціальності, що стане орієнтиром для подальшого навчання або підтримкам успішного працевлаштування. На наш погляд, на основі такої моделі може бути побудована оновлена система моніторингу результатів навчання, рейтингу студентів та університетів у цілому.

Список використаних джерел

1. Болонський процес у дії. Матеріали круглого столу ІВО АПН України і тижневика «Освіта», травень 2004 р.– лютий 2005 р. /за ред. О.С.Коноваленко, Б.І. Корольова. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005, 98 с.
2. Козлакова Г.О. Міжнародні освітні проекти: досвід участі і пропозиції українських університетів / Г.О. Козлакова. – Міжнародний науковий вісник. – Ужгород-Кошице-Мішкольц: ЗакДУ, 2012. – С. 57-68.
3. Kozlakova Galina. Mobility of students and teachers in the conditions of integration to the European educational area /Galina Kozlakova. – Проблеми інтернаціоналізації університетської освіти в умовах європейської інтеграції //Збірник наукових праць за ред. Ф.Ващука, М.Вархоли – Ужгород, Кошице: Вид-во ЗакДУ, 2012. – С. 135-143.
4. Козлакова Г.О. Інтернет-технології для майбутнього вчителя: Методичні рекомендації для студентів фізико-математичних спеціальностей. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 72 с.
5. Козлакова Г.А. Моделирование профессиональных качеств выпускников технического университета на основе ключевых компетентностей // Профессионализм педагога: компетентностный подход в образовании. – Москва, Ярославль: Изд-во МАНПО, 2011. –Том 1. – С. 161-164.
6. Луговой В.І. Застосування системного підходу до визначення компетентностей як основи кваліфікацій /В.І.Луговой, О.М.Слюсаренко // Вища освіта України. – 2010. – Число 1. Додаток 1. – Тематичний випуск «Наука і вища освіта: технології взаємодії». – Київ-Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – С. 151-159.
7. Самойленко Н.Б. Міжнародна співпраця з підготовки вчителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій /Г.О.Козлакова, Н.Б.Самойленко // Вища освіта України. – 2007. – № 2. – С. 36–41.
8. Степко М.Ф. Національна рамка кваліфікацій: що маємо і що потрібно / М.Ф. Степко // Вища освіта України. – 2010. – Число 1. Додаток 1. – Тематичний випуск «Наука і вища освіта: технології взаємодії». – Київ-Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – С. 232–239.
9. Товажнянский Л.Л. В зоне высшего образования // Приграничное сотрудничество. – Спецвыпуск (№ 16). – 18 марта 2004 г. – С. 1, 4-7.